

BEDA VENERABILIS - CÍRKEVNÍ DĚJINY NÁRODA ANGLŮ

Poslední velkou dokončenou Kinclovou prací byl překlad spisu *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, jejímž autorem je anglický mnich Beda nazývaný již svými současníky Venerabilis (Ctihodný). Beda pocházel ze severovýchodní Anglie, kde také v klášterech Jarrow a Weremouth strávil na přelomu 7. a 8. stol. téměř celý život.

Jeho *Církevní dějiny* o 5. knihách, které napsal na sklonku života r. 731 na popud svého opata Albina, jsou bezesporu jeho nejdůležitějším dílem a to nejen z pohledu tvorby samotného Bedy. Výjimečné jsou především proto, že v západním světě byla od pádu Západořímské říše vytvořena pouze dvě taková díla. Kromě Bedova díla to jsou pouze *Historiarum libri* Řehoře z Toursu sepsané o 100 let dříve, které J. Kincl rovněž přeložil (vyšly v nakladatelství Odeon v roce 1986). Shodou okolností oba autoři museli na své následovníky čekat velmi dlouho.

Bedovy dějiny nejsou církevní jen co do názvu, je to skutečně „pouze“ historie křesťanské církve v Británii, která proto také tvoří kostru celého díla. Líčení je soustředěno na postupné budování sítě církevní správy v Británii, christianizaci tohoto ostrova od příchodu prvních misionářů. Z Bedova vyprávění vystupuje svérázná místní církevní organizace, jejímiž opěrnými body byly kláštery v čele s opaty a nikoli obce řízené biskupy, jak tomu bylo na kontinentu. Jeho práci je přitom možné označit bez velké nadsázky za vědeckou, Beda se totiž téměř vždy opírá o listinný materiál a pokud tomu tak není, tuto skutečnost neopomene zdůraznit.

Když r. 735 v padesáti devíti letech Beda umírá, zanechává za sebou úctyhodnou řadu prací, jejichž soupis, který sám připojil na závěr svých Církevních dějin, čítá 36 položek. Kromě nich to je 24 prací obsahujících výpisky z Bible a spisů církevních otců, 4 životopisné spisy o světcích a opatech jeho mateřského kláštera, dále kniha dopisů na nejrůznější náměty, od teologických až po zdůvodnění přechodného roku a rovnodennosti, pak Martyrium výročních dnů svatých mučedníků, dvě básnické sbírky, pojednání o teorii verše a o pravopisu, jakož i Kniha o podstatě věcí a času. Nejsou to tedy pouze práce nábožen-

ského obsahu, jak by se u autora z přelomu 7. a 8. století dalo očekávat. Zajímavé přitom je, že většina jeho prací se zachovala.

Volba tohoto díla k překladu je u J. Kincla zcela pochopitelná, kromě překladatelské vášně to bylo jeho zaujetí pro období následující po pádu Západořímské říše se všemi jeho zvraty, tak podstatnými pro další evropský vývoj. Vlastní překlad byl hotov velmi rychle – za dva roky. Daleko více práce však představovaly úpravy rukopisu a zejména vytvoření a redakce poznámkového aparátu, kde největší obtíže způsobovaly dobové geografické názvy. K rukopisu (411 s.) připojil Kincl překlad Bedova dopisu objednateli díla opatu Albinovi a rovněž dopis jeho žáka a ošetřovatele Cuthberta o úmrtí Bedy Ctihodného.

M. Skřejpek

CÍRKEVNÍ DĚJINY NÁRODA ANGLŮ

KNIHA TŘETÍ

Kapitola I.

Jak první nástupci krále Edwina zradili víru svého lidu a ztratili i království a jak nejkřesťanštější král Oswald obojí obnovil.

Když tedy v bitvě zabili krále Edwina, převzal za něho království Deirů – z té země totiž pocházel Edwinův rod a v ní také započal svou vládu – syn jeho otcovského strýce Elfrika jménem Osric, kterého Paulinova kázání přivedla k poznání svátostí víry.¹⁾ Avšak království Berniciů – neboť na tyto dvě země byl za starých časů národ Northumbrijců rozdělen – převzal Eanfrid, syn Ethelfrida, který odvozoval svůj původ i královskou moc zase z této země.²⁾

Po všechen pak ten čas, co kraloval Edwin, žili synové řečeného krále Ethelfrida, který vládl před Edwinem, spolu s mnoha mladými šlechtici ve vyhnanství u Skotů nebo u Piktů a byli tam v duchu učení Skotů katechizováni a milostí křtu znovu zrozeni. Když potom zemřel nepřátelský král, dostali svolení k návratu do vlasti a starší z nich, již řečený Eanfrid, se stal králem Berniciů. Ale oba dva králové,³⁾ jen co dosáhli vlády v království pozemském,

1) Královské rody Deirů a Berniciů odvozovaly původ od dvou synů boha Wodena, tj. Waegdaega a Baeldaega. Z králů Deirů uvádějí Bedovy Dějiny prvního krále Aelleho (+588), tj. toho, který je jmenován v historice o otrocích, které na trhu spatřil papež Řehoř. Aelle byl otec Edwina (+633), bratr Aelleho Elfrik měl syna Osrica (+634), Osric syna Oswina (+651).

2) Z Berniciů je nejstarší král Ethelric (+593), jeho syn Ethelfrid padl v letech 616 – 617, synové Ethelfrida byli Eanfrid (+634), Oswald (+642) a Oswy (+671).

3) Tj. Osric u Deirů a Eanfrid u Berniciů.

zradili s proklínáním svátosti království nebeského, ve kterých byli vychováni a vrátili se ke starému bahnu modloslužby, aby se pošpinili a došli zatracení.

Netrvalo dlouho a oba zahubil Cadwalla, král Britů, rukou sice zlotřilou, ale pomstou spravedlivou. Nejdříve, hned příštího léta,⁴⁾ zničil Osrika, který jej odvážně oblehl v opevněném městě:⁵⁾ znenadání vyrazil se všemi lidmi a překvapeného pobil s celým jeho vojskem. Později, když už po celý rok⁶⁾ měl v moci země Northumbrijců ne jako vítězný král, ale jako zuřivý tyran je plenil a krvavými vraždami týral, odsoudil nakonec ke stejnému údělu také Eanfrida, když neuváženě se dvanácti vybranými vojáky přicházel k němu prosit o mír. Neblahý a všemi dobrými lidmi nenáviděný zůstává onen rok až po naše časy, jak pro odpadlictví králů Anglů, kteří se odřekli svátosti víry, tak pro strašnou tyranii krále Britů. Proto se také všichni, kdo propočítávají léta vlády králů, rozhodli,⁷⁾ že památku proradných králů vůbec zahladí a ten rok přidají ke vládě krále následujícího, to znamená Oswalda, muže milého Bohu.

Ten poté, co byl zavražděn bratr Eantrid, přitáhl s vojskem sice malým, ale vírou v Krista zoceleným a bezbožného velitele Britů, se všemi těmi obrovskými šiky, kterým – jak se chvástal – nic nemohlo odolat, pobil v místě, kterému se jazykem Anglů říká „Denis sesburna“, což znamená Denisův potok.⁸⁾

Kapitola II.

Jak na dřevě kříže, který král Oswald vztyčil, když táhl do boje proti Barbarům, byl mezi nespočetnými zázraky uzdravení kdosi vyléčen z chromoty bolavé paže.

Ukazuje se pak až do dneška a ve velké vážnosti se chová ono místo, kde do bitvy táhnoucí král Oswald vztyčil znamení svatého kříže a padnuv na kolena Pána úpěnlivě prosil, aby v tak velké nouzi přispěl svým vyznavačům nebeskou pomocí. Vypravuje se také, že kříž zhotovili narychlo a narychlo i vykopali jámu, do které měl být postaven, král však pln planoucí víry sám jej uchopil a do jámy postavil a oběma rukama vztyčený přidržoval, dokud jej nasypanou hlínou vojáci neupevnili v zemi. A když se tak stalo, zvýšeným hlasem ke všemu vojsku volal: „Poklekněme všichni a společně prosme Pána všemohoucího, živého a pravého, aby nás svým slitováním ochránil před nepřitelem vzpurným a divokým! Sám přece ví, že jsme pro spásu našeho národa podstoupili

4) V létě roku 634.

5) V originále „in oppido minicipio“: staré anglické překlady chápaly termín „municipium“ jako vlastní jméno - „... in the town Minucep ...“ Beda má na mysli York.

6) Od smrti Edwinovy, Eanfrid zahynul koncem roku 634.

7) Formulace zřejmě nasvědčuje skutečnosti, že již před Bedou se vedly různé záznamy či anály o vládě jednotlivých králů a jejich politice.

8) Název dnes již zmizel, je to planina asi 7 nebo 8 mil severně od Hexhamu ležící. Datum bitvy není jisté, usuzuje se na konec roku 634.

li válku spravedlivou!“ Učinili všichni, jak přikázal a tak se začínajícím dnem vyrazili proti nepříteli a za svou víru po zásluze dobyli vítězství.

Je známo, že v místech, kde se modlili, došlo k bezpočtu zázračných uzdravení, jistě, že na důkaz a jako připomínku víry onoho krále. Dodnes si také mnoho lidí ze dřeva toho přesvatého kříže ulamuje třísky a dají-li je do vody a potom jako nápoj podají nemocným lidem nebo dobytku, anebo nemocné tou vodou pokropí, rychle se znovu uzdravují.

V jazyce Anglů se to místo nazývá Hefenfeld, latinsky lze říci „Coelestis campus“ (Plán nebeská), kdysi dávno dostalo místo to jméno jistě v předtuše událostí budoucích. Ohlašuje zjevně, že tam bude vztyčeno vítězné znamení nebeské, že tam se začne vítězné tažení nebes, že tam se až po naše časy budou dít nebeské zázraky. Hefenfeld leží severně vedle oné zdi, kterou kdysi Římané od moře k moři přehradili celou Británií, aby zkrotili útoky barbarů, jak jsme výše pověděli.

Před mnoha léty zavedli na tom místě bratři z nedaleko stojícího kostela v Hugulstadu¹⁾ obyčej, že každý rok přicházejí v předvečer onoho dne, kterého byl později král Oswald zabit a za spásu jeho duše prodlévají na nočním bdění, ku chvále boží odzpívají četné žalmy a ráno mu pak přinášejí oběť svatého přijímání. Ti bratři také, jak dobrý zvyk získával na oblibě, postavili a zasvětili tam nedávno kostel a tak v očích všech dodali místu ještě více svatosti a důstojnosti.

A jistě plným právem, protože jak jsme se dověděli, na celém území národa Berniciů nebylo vztyčeno jediné znamení víry křesťanské, nebyl postaven jediný kostel, ani zřízen jediný oltář až do té doby, než nový velitel vojska, jak mu oddanost k víře velela, nevztyčil onu korouhev svatého kříže, když se chystal k boji proti tak sveřepému nepříteli.

A nebude od věci, povím-li o jednom z přemnoha zázraků, které se u toho kříže udály. Jeden z bratří kostela v Hagulstadu jménem Bothelm, dosud ještě žijící, uklouzl před několika málo lety patrně z nedbalosti v noci na náledí a jak znenadání upadl, rozdrtil si ruku. Z té přetěžké zlomeniny začal však mít velké bolesti, takže nebyl ani schopen pozvednout tu ruku k ústům, jak to bolelo. Když pak jednou ráno slyšel, že kterýsi bratr se rozhodl navštívit ono místo svatého kříže, poprosil ho, aby mu cestou zpátky přinesl nějaký kousek z toho ctihodného dřeva: věří prý, že dá-li Pán, mohl by se jeho pomocí zase uzdravit. Bratr provedl, oč jej požádal a když se navečer vrátil, seděli již všichni u stolu a tak Bothelmovi podal kousek starého mechu, který se na kříži uchytil. Ten, ale u stolu usazený neměl po ruce nic, kam by přinesený dárek odložil a proto si jej zastrčil na prsa. Když se později ukládal na lože, zapomněl mech někam ukrýt a ponechal ho na prsou ležet.²⁾ Kolem půlnoci se ale probudil, protože cí-

1) Dnes Hexham; o kostele a klášteře mluví Beda na mnoha dalších místech Dějin.

2) Z vypravování je patrné, že mniši se na noc nepřevlékali, dokonce ani nesvlékali.

til, jakoby mu nevím co chladného leželo na boku. Natáhl tedy ruku, aby zjistil, co to je: tak objevil, že jeho paže i ruka jsou zdravé, jakoby v nich nikdy ani žádné bolesti neměl.

Kapitola III.

Jak tento král, když žádal od Skotů biskupa, dostal Aidana a jak mu daroval biskupské sídlo na ostrově Lindisfarne.

Sotva tedy řečený král Oswald dosáhl královské vlády, zatoužil po tom, aby všechen národ, kterému stanul v čele, byl prodchnut milostí víry křesťanské, se kterou sám již měl skvělé zkušenosti při porážce barbarů. Poslal proto k předákům Skotů, u nichž sám jako vyhnanec spolu s vojáky, kteří jej doprovázeli, přijal svátosti křtu a žádal je, aby za ním vypravili biskupa, jehož učením a přísluhováním by národ Anglů, kterému panoval, poznal vzácné dary víry v Pána a přijal její svátosti. Dosáhl, oč prosil, aniž by se ztrácel čas: neboť uvítal velekněze Aidana,¹⁾ muže nejvýše laskavého, zbožného a skromného, plného nadšení pro Boha, byť i ne úplně podle nauky. Měl totiž ve zvyku slavit velikonoční den Páně podle zvyklostí svého národa od čtrnácté do dvacáté lunny, jak jsme se o tom již vícekrát zmínili.²⁾ Neboť tímto způsobem severní provincie Skotů a všechen národ Piktů slavil až do té doby Velikonoce Páně, maje za to, že toto uspořádání je v souladu se spisy svatého a chvály hodného otce Anatólia.³⁾ Jestli je to pravda, pozná každý zkušený člověk velmi snadno. Naproti tomu ty skotské kmeny, které bydlely v jižních částech irského ostrova Hibernie,⁴⁾ naučily se již dávno dodržovat Velikonoce kanonickým způsobem, neboť je na to upozornil biskup apoštolského stolce.⁵⁾

Přijíždějícímu biskupovi přidělil král místo pro biskupské sídlo na ostrově Lindisfarne, když biskup sám o to žádal. Toto místo, jak nastává příliv a odliv, je dvakrát za den obklopeno mořskými vlnami na způsob ostrova, dvakrát vlny z pobřeží zmizí a objeví se spojení s pevninou.⁶⁾

Král, poníženež a ochotně naslouchaje všem pokynům biskupa, staral se velmi pečlivě o výstavbu a rozšiřování církve Kristovy ve svém království. A čas-

1) Aidan (Aedan) vystupuje v Bedových Dějinách ještě mnohokrát, byla to vůbec známá osobnost středověké literatury církevní. Třeba poznamenat, že původní zprávy o jeho životě a činech má jenom Beda, všichni pozdější autoři jsou na Bedovi závislí.

2) Viz výše.

3) Anatólius, biskup loadicejský psal řecky, podle Bedy byly jeho texty při překládání do latiny úmyslně zkreslovány.

4) Rozdělení Irska na severní a jižní část je prastarého data, podle legend osídlili severní část ostrova kolonisté vedení Eremem, mladším synem krále Milcda, jižní kolonisté, vedení starším synem Eberem.

5) Delegáti z jižního Irska byli roku 631 posláni do Říma, aby se jim dostalo poučení o určování termínu velikonočních svátků. Po návratu domů schválila místní synoda (roku 632 nebo 633) římský způsob.

6) Lindisfarne (Holy Island) v Northumberlandu na východním pobřeží Británie, asi 100 mil severně od Jarrow, v království Berniciů.

to se odehrávala překrásná podívaná, když biskup, jazyka Anglů dokonale neznalý, hlásal evangelium a sám král dělal svým vojenským náčelníkům a činnovníkům tlumočnicka slova nebeského; nebylo ostatně divu, že se za dlouhý čas svého vyhnanství naučil jazyku Skotů opravdu výborně.⁷⁾

Od těch dob začalo z krajin Skotů přicházet skoro každý den do Británie mnoho lidí, aby v těch provinciích Anglů, kterým vládl král Oswald, hlásali s velkou oddaností slovo víry a pokud dosáhli stupně kněžského,⁸⁾ aby těm, kdo uvěřili, přisluhovali milostí křtu. Po různých místech se stavěly kostely, lidé plni radosti proudili ku slyšení slova Božího, s královskou štědrostí bývaly rozdávány nemovitosti a celé oblasti ke stavbě klášterů, skotským učitelům byli svěřováni mladí Anglové, aby se spolu se staršími učili řeholním pravidlům a jejich dodržování.

Byli to totiž hlavně mniši, kdo přicházeli kázat. Sám biskup Aidan byl mnich, poslali jej přece z ostrova Hii,⁹⁾ jehož klášter stál po dlouhý čas v čele téměř všech klášterů severních Skotů¹⁰⁾ a úplně všech klášterů Piktů, řídil také všechno jejich osazenstvo.

Ostrov Hii náleží sice k Británii, neboť jej od ní odděluje jenom úzký pruh moře, ale protože tyto krajiny Británie obývají Piktové, byl již před dlouhým časem darován Pikty skotským mnichům, protože Piktové přijali víru v Krista díky skotským kazatelům.

Kapitola IV.

Kdy Piktové přijali víru v Krista.

Roku pětistého šedesátého pátého od Vtělení Páně, když po Justiniánovi dostal vládu nad Římskou říší Justin mladší,¹⁾ přišel z Irsku do Británie kněz a opat jménem Columba, mnich vynikající povahou i způsobem života. Přišel, aby hlásal slovo Boží provinciím severních Piktů, to znamená těm, které jsou od jižních krajů odděleny strmými a divokými srázy hor.²⁾ Sami jižní Piktové, kteří mají sídla z této strany hor, zanechali již před drahým časem, jak vypravují, bludu modloslužby a přijali víru pravdy, když jim Slovo hlásal biskup nejctihodnější a muž nejsvětější Nynias, národností Brit, v Římě ve víře a v mysteriích pravdy řádně vychovaný.³⁾

7) Také bratr Oswy se naučil dokonale skotštinu (viz kapitulu 25. třetí knihy Dějin).

8) Patrně má být „biskupského“, protože irský systém biskupů bez diecézí, vázaných jen na kláštery, takové misionáře dovoloval.

9) Ostrov při západním břehu nejsevernější části Británie, při ústí Kaledonského průlivu.

10) To znamená Skotů v severním Irsku.

1) Iustinus minor nastoupil na trůn v listopadu roku 565.

2) Pohorí, nazývané dnes prostě „The Mounth“ se táhne napříč Skotskem, od Forth William na západě až k Aberdeenu na východě.

3) Protože jde o události staré více jak třista let (Nynias zemřel roku 432) a Beda neměl po ruce patrně žádné dokumenty, odkazuje na tradici („jak vypravují“), tj. upozorňuje čtenáře, že události se nemusely sběhnout tak, jak jsou vypravovány.

Jeho biskupské sídlo – proslavené jménem svatého Martina biskupa a kostelem, ve kterém spolu s mnoha jinými světci odpočívá jeho tělo – patří dnes již národu Anglů. Místo samo, ležící v provincii Berniciů, nazývají lidově „U bílého domu“, protože tam postavili kostel z kamene, což nebyvalo u Britů obvyklé.⁴⁾

Columba přišel do Británie v době, kdy Piktům devátým rokem vládl velmi mocný král Briccius, syn Meilochonův, a obrátil ten národ slovem i příkladem na víru v Krista. Proto také od nich dostal do držby výše řečený ostrov, aby tam postavil klášter. Ostrov není ovšem nijak veliký, tak na pět rodin, užijeme-li propočtů Anglů.⁵⁾ Columbovi následníci jej drží až do našich časů, sám je tam také pochován – zemřel v sedmasedmdesáti letech, asi dvaatřicet let poté, co přišel kázat do Británie. Než do Británie přišel, postavil v Irsku nádherný klášter, který podle spousty dubů dostal v jazyce Skotů název „Dearmach“, to znamená „Planina dubů“.⁶⁾ Od obou těch klášterů odvozuje původ velké množství klášterů v Británii i v Irsku, které založili Columbovi žáci: prvenství si mezi nimi ovšem udržuje onen klášter ostrovní, kde odpočívá Columbovo tělo.

Správcem ostrova samého bývá vždycky opat, kněz, jehož pravomoci je pak podřízena nejen celá provincie, ale proti všem zvyklostem jej musí poslouchat i biskupové, a to podle vzoru onoho prvního učitele, který nebyl biskupem, ale knězem a mnichem.⁷⁾ O jeho životě a výrocih prý jeho žáci uchovávají nějaké opisy.⁸⁾ My však o tom, jaký byl, najisto soudíme ze skutečností, že zůstavil po sobě následovníky, kteří vynikli velkou zdrženlivostí, láskou k Bohu a dodržováním řádových pravidel. Je pravda, že při oslavách největších svátků se řídili pochybnými propočty, to ale proto, že vzhledem k velké vzdálenosti jejich sídel od světa se nenašel nikdo, kdo by jim předal synodální usnesení o slavení Velikonoc. Proto pilně dbali jen na díla milosrdenství a čistoty, jak se o tom mohli poučit v prorockých, evangelických a apoštolských spisech. Způsob určování velikonočních svátků udržel se pak u nich po dlouhou dobu, to je až do roku od Vtělení Páně sedmistého patnáctého, tedy stopadesát let. Až když mezi ně přišel nejctihodnější a nejsvětější otec a kněz Egbert, Angl národností, který pro víru v Krista žil delší dobu v Irsku jako vyhnanec a byl nejen velmi vzdělaný v Písmech, ale i vynikající dlouholetým zdokonalováním života, dali se teprve od něho napravit a převést na pravý a kanonický termín Velikonoc.⁹⁾ Neslavili jej ovšem ani dříve vždycky čtrnáctou lunu, jako Židé – jak se někteří domnívali – nýbrž tak, že dodržovali sice Den Páně, ale ne v tom týdnu,

4) Dnes Whitern, ke stavbě kostela poslal prý Nyniovi stavitele a zedníky biskup Martin z Toursu; kostel však byl dostavěn až po Martinově smrti, mezi lety 397-400.

5) Viz výše.

6) Dnes Durrow v oblasti King's County.

7) O zvláštní organizaci irské církve najde čtenář výklad v Předmluvě k našemu překladu.

8) Z těch spisů je zvláště významný životopis Columby, který napsal opat Adamnan z Iony v letech 679-704. Bedova neznalost je zarážející, zvláště proto, že Adamnana osobně znal a znal také jeho cestopisy ze Svaté země (viz dále knihu V., kapitolu 15.).

9) O mnichu Egbertovi mluví Beda ještě několikrát, viz V, 9; V, 22 - 23; III, 27; IV, 26.

jak se slušelo. Jako křesťané totiž věděli, že vzkříšení Páně, které se událo o první den po sobotě, je vždycky třeba slavit zase prvního dne po sobotě: ale jako barbaři a prostáčci nepochopili, kdy ten prvý den po sobotě, kterému se nyní říká Den Páně, vlastně nastává. Ale protože nikdy neopomněli horlivě konat milost charitativní, zasloužili si, aby se i v této věci posléze zdokonalili, podle slibu apoštola, který říká: „Bude-li v něčem vaše poznání jiné, i to vám Bůh vyjeví.“¹⁰⁾ Více o tom ještě řekneme na vhodném místě dále.

Kapitola V.

O životě biskupa Aidana.

Z tohoto tedy ostrova, z tohoto sboru mnichů, poslán byl Aidan, aby – poté, co přijal hodnost biskupa – ustavil v Kristu provincii národa Anglů.¹⁾ V té době stál v čele řečeného kláštera Segenius, opat a kněz. Aidan, kromě jiných dokladů o způsobu života, zanechal pro duchovenstvo vpravdě spásonosný příklad života odříkavého a zdrženlivého. Pro jeho učení bylo každému doporučením nejlepším, že stejně jak se svými žáky žil, tak také učil. Nic na tomto světě nehledat, nic nemít rád – to byla jeho starost. Všechno, co dostal darem od králů nebo světských velmožů, s radostí hned rozdával chudým, kteří se mu namanuli. Zvykl si cestovat po různých místech, po městech i po venkově, ne ale v sedle na koni, nýbrž pěšky, po svých, pokud jej snad k jízdě nedonutila nějaká velká nouze.²⁾ A kdykoli někde náhodou někoho uviděl, ať bohatého nebo chudého, hned se s ním začal bavit a byl-li to nevěřící, vyzýval jej přijmout svátosti víry, byl-li věřící, tedy jej ve víře posiloval a slovy i činy pobízel k rozdávání almužen a konání dobrých skutků. Natolik se pak jeho život odlišoval od liknavosti naší doby, že všichni, kdo se s ním dostali do styku, ať již s tonsurou nebo laici, museli se věnovat duševní činnosti, to je zabývat se buď četbou Písma anebo nacvičováním žalmů. To bylo každodenní zaměstnání jeho a všech bratří, kteří byli s ním, ať už se dostali kamkoli. A stalo-li se, ale stávalo se to zřídka, že byl pozván ke královské hostině, vstupoval tam s jedním nebo dvěma kleriky a sotva že něco malého pojedl, již pospíchal s odchodem, aby si se svými mohl číst nebo se modlit. Poučení jeho příklady, zvykli si v té době mnozí zbožní muži i ženy po celý rok dodržovat čtvrtého a šestého dne po Sobotě pústy a do deváté hodiny denní,³⁾ s výjimkou úseku v padesáti dnech po Velikonocích.⁴⁾

10) Epištola Filonovi 3,15.

1) Aidan byl vysvěcen před rokem 635, misii začal někdy v dubnu či květnu 635. Zemřel 31. srpna 651.

2) Pro duchovního se tehdy jízda na koni pokládala za nevhodnou. Jezdec prý zhlíží na pěší zvysoka.

3) Čtvrtý a šestý den po sobotě - tedy ve středu a v pátek.

4) Jde o lhůtu mezi Velikonocemi a Svatodušními svátky, která bývala plná církevních slavností a pokládala se za období z celého roku nejradostnější.

Nikdy z úcty nebo ze strachu nemlčel, když bohatý spáchal něco zlého: ale ostře je napadal, aby se polepšili. Měl ve zvyku, že přijal-li jako hosty světské velmože, nedával jim nikdy peníze, ale jenom maso a to, co jemu samému bylo na penězích boháči darováno, spíše rozdával na potřeby chudým, jak jsme řekli, nebo to vydával na výkup lidí, kteří byli nespravedlivě prodáni.⁵⁾ Dokonce mnohé z těch, které zaplacením ceny vykoupil, udělal posléze svými žáky a učením a výchovou je dovedl až ke stupni kněžskému.

Vypravuje se, že když král Oswald žádal o biskupa z provincie Skotů,⁶⁾ který by jemu a jeho národu posloužil „slovem víry“, poslali tam nejdříve jiného, duchem obratnějšího člověka. Když však po nějaký čas kázal národu Anglů a ničeho nedosáhl, a lidé jej ani neposlouchali rádi, vrátil se do vlasti a ve shromáždění starších podal zprávu, že vyučováním nemohl nijak prospět národu, ke kterému byl vyslán, protože jsou to lidé nezkrotní a tvrdého, barbarského ducha. Povídá se, že shromáždění se tehdy začali dlouze radit o tom, co se má dělat: přáli si sice dát spásu národu, když o ni žádal, litovali však i vyslaného kazatele, který nebyl lidem přijat. Tehdy Aidan, sám účastník toho shromáždění, povídá onomu knězi, o kterém se jednalo: „Zdá se mně, bratře, že jsi k nevzdělaným posluchačům byl tvrdší, než bylo spravedlivé a že jsi jim podle apoštolské zásady nepředložil nejdříve mléko nauky snadnější, než se pomalu podávanou krmí slova Božího připraví chápat dokonalejší a provádět složitější příkazy Boží!“ Jak to slyšeli, všichni shromáždění k němu obrátili sluch i zrak a důkladně probírali, co řekl: a rozhodnou, že právě on je hoden biskupské hodnosti a právě on má být poslán, aby učil nevěřící a nevzdělané, protože právě on se před všemi ostatními osvědčuje být nadán milostí moudrosti, která je matkou ctností. A tak jej ordinovali a poslali, aby kázal. A jak čas potvrdil – tak jako nejdříve moudrostí, ukázal se později být ozdoben i jinými ctnostmi.

Kapitola VI.

O obdivuhodné zbožnosti a milosti krále Oswalda.

Učením Aidana, biskupa nejctihodnějšího, byl tedy vychován král Oswald a s ním i národ Anglů, kterému stál v čele. Naučil se nejen doufat v království nebeské, jeho předkům neznámé, ale i nabyt od téhož jediného všemohoucího Boha, který stvořil nebe i zemi, více pozemských království, než kterýkoli z jeho předchůdců. Nakonec dostal pod svou pravomoc všechny provincie a národy Británie, které jsou rozděleny užíváním čtyř jazyků, to znamená Britů, Piktů, Skotů a Anglů. Nicméně – je pozoruhodné to říkat! – povznesen na

5) Jedná se o pověstné dlužní otroctví, kdy insolventní dlužník propadl svou osobou do moci věřitele. Zásadu, běžnou v obyčejovém právu starých Germánů a Slovanů znalo i právo římské, pouze však v periodě nejstaršího vývoje.

6) Těmito slovy bývá obvykle míněno Irsko, Beda má však na mysli ostrov Ionu.

vrchol toho království, zůstal vždy pokorný, vlídný a štědrý k chudým i k cizincům.

Vypravuje se také, že jednou, když ve Svatý den velikonoční zasedl s výše řečeným biskupem k obědu a na stole před ním stála stříbrná mísa, plná královských pochoutek, vztahovali již ruce, aby požehnali chléb, když znenadání vstoupil králův služebník, kterému byla svěřena péče o zaopatřování chudáků a ohlásil králi, že po ulicích posedává převelké množství bédných lidí, z různých stran přišlé a že prosí krále o nějakou almužnu. Hned poručil, aby maso, které mu předložili, bylo odneseno chudým a také mísu aby rozbili a po kouscích jim ji rozdělili. Vida to velekněz vedle sedící, zaradoval se nad takovým skutkem milosrdenství a uchopiv královu pravici, pravil: „Tahle ruka nikdy nedojde zmaru!“ A tak se i podle příslibu jeho požehnání událo: neboť krále v bitvě zabili, odsekli mu ruku s paží od ostatního těla a stalo se, že až dodneška zůstávají neporušené. Uchovávají se v královském městě, které má název podle Bebbby, jedné z bývalých královen;¹⁾ v kostele Svatého Petra leží uzavřeny ve stříbrné schránce a všichni jim prokazují náležitou úctu.

Úsilím tohoto krále splynuly provincie Deirů a Berniciů, žijící zatím ve vzájemném nesváru, v jediném míru a srostly jakoby v jediný národ. Král Oswald byl pak synovcem krále Edwina z jeho sestry Achy a bylo jen důstojné, že takový předchůdce měl ze svých pokrevenců takového dědice nábožnosti i říše.

Kapitola VII.

Jak provincie západních Sasů přijala slovo Páně, kázané Birinem; a o jeho nástupcích Agilbertovi a Eleutheriovi.

V té době také národ Západních Sasů, kterým se dříve říkalo Gewissové, přijal za vlády Cynegilea¹⁾ víru v Krista, jak jim ji kázal biskup Birinus. Ten přijel do Británie na radu papeže Honoria, když v jeho přítomnosti vykonal slib, že půjde rozsévat semena svaté víry do nejzazších, za hranicemi Anglů ležících krajů, kam před ním ještě nikdy žádný učitel nepřišel. Proto byl na příkaz téhož velekněze vysvěcen do hodnosti biskupa Asteriem, biskupem janovským.²⁾

Když však přijel do Británie, dostal se nejdříve do styku s národem Gewissů a shledav, že všichni jsou tam pohané nejzavilejší, pokládal za užitečnější, bude-li hlásat Slovo tam u nich, než postupovat dále a teprve hledat ty, kterým měl kázat.

Hlásal tedy evangelium v řečené provincii a stalo se, že právě v té době, kdy

1) Bebbanburh, dnes Bamborough. Královna Bebbba je postava dosti problematická, nelze např. zjistit, čím ženou byla.

1) Cynegils vládl v letech 611 - 643.

2) Aterius byl arcibiskup milánský, sídlil však v Janově. Úřad vykonával v letech 630 - 640.

sám na víru obrácený král byl spolu se svým lidem omýván pramenem křtu,³⁾ byl přítomen také nejsvětější a nejmítěznější král northumbrijský Oswald. Ten z očistné lázně vystupujícího uvítal a do společenství nejkrásnějšího a Boha důstojného nejdříve jeho samého, novým narozením Bohu zaslíbeného za syna přijal, aby si potom vzal za manželku jeho dceru.

Oba králové darovali pak řečenému biskupovi město, Dorcic nazývané,⁴⁾ aby si tam zřídil biskupské sídlo. Tam také – když vybudoval a zasvětil kostely a svým zbožným úsilím přivedl k Pánu mnoho lidí, sám odešel k Pánu a byl v témže městě pochován.⁵⁾ Ale po mnoha letech, když biskupství spravoval Hedde,⁶⁾ bylo jeho tělo odtamtud přeneseno do města Winchesteru a uloženo v chrámu blahosladených apoštolů Petra a Pavla.

Když potom zemřel také král, nastoupil na trůn jeho syn Cocnwalch. Ten však odmítal přijmout víru a svátosti království nebeského a proto zanedlouho ztratil i moc v království pozemském. Neboť zapudil sestru Pendy, krále Mercíů, kterou pojal za manželku a vzal si ženu jinou. Za to jej Penda vojensky napadl a zbavil království. Cocnwalch se tedy uchýlil ke králi východních Anglů, jehož jméno bylo Anna. U něho za tříletého vyhnanství víru pravdy poznal a přijal. Sám král totiž, u kterého žil ve vyhnanství, byl člověk dobrý a šťastný z hodného a zbožného potomstva, jak ještě dále ukážeme.

Když se pak Cocnwalch vrátil do svého království,⁷⁾ přišel z Irska do země jakýsi biskup jménem Agilbert, podle národnosti sice Gall, tehdy však již drahý čas v Irsku pobývajícím a studiu Písma se tam oddávajícím a připojiv se ke králi, vzal na sebe dobrovolně povinnosti hlasatele Evangelia. Když král viděl, jak je vzdělaný a neúnavný, požádal jej, aby přijal u nich biskupský stolec a zůstal pastýřem jeho lidu. Agilbert prosbě vyhověl a po mnoho let stál potom v čele celému národu s právy biskupa. Posléze však král, který znal jenom jazyk Sasů, byl unaven cizí mluvou biskupa a uvedl proto do země ještě biskupa dalšího, jeho jazykem mluvícího: jmenoval se Wini a biskupem byl ordinován rovněž v Galii. Všechno své území rozdělil pak král na dvě diecéze a Winimu přidělil biskupský stolec ve městě Winchesteru, které národ Sasů nazývá Vintancestir. Agilbert se cítil těžce uražen, že král to udělal, aniž se s ním poradil a vrátil se proto do Gallie. A přijav úřad biskupa obce Pařížské, zemřel tam jako stařec, jemuž se naplnili dnové.⁸⁾

Po jeho odchodu z Británie neuplynulo mnoho let a král Winiho z biskupského stolce vyhnal.⁹⁾ Odešel tedy ke králi Mercíů, jménem Wulfherovi a za

3) Patrně roku 635.

4) Dnes Dorchester u Oxfordu, pouhopouhá vesnice.

5) Birinus zemřel roku 648.

6) Hedde byl biskupem v letech 676 - 703 (705). Katedrála ve Winchesteru byla vybudována za krále Coenwalha a vysvěcena roku 648.

7) Roku 647 nebo 648.

8) Zemřel v říjnu roku 680, biskupem pařížským se stal někdy po roce 666.

9) Důvody nejsou z pramenů známy.

peníze od něho odkoupil stolec obce londýnské.¹⁰⁾ Jejím biskupem zůstal pak až do konce svého života. A tak provincie Západních Sasů po ne právě krátkou dobu vůbec neměla biskupa.¹¹⁾

Jak tak běžel čas a výše řečený král Západních Sasů byl znovu a znovu stíhán nejtěžšími pohromami, které jeho království působili nepřátelé, rozpomenul se nakonec, že i jeho nejdříve zrada vyhnala z království, aby jej zase zpátky povolala obnovená víra v Kristu.¹²⁾ A pochopil také, že i teď je země, velekněžem opuštěná, právem opuštěná rovněž záštitou nebeskou.

Poslal tedy do Gallie vyslance za Agilbertem a s ponížným zadostiučiněním jej prosil, aby se jako biskup vrátil k jeho národu. Avšak Agilbert se omluvil a dokládal, že se nemůže vrátit, protože je povinnostmi vázán k biskupskému úřadu vlastní obce a diecéze. Aby však ponížně žádajícího nenechal bez pomoci, poslal mu místo sebe kněze Eleutheria,¹³⁾ svého synovce, aby mu byl – bude-li král chtít – ordinován jako biskup. Dodával, že sám má za to, že je biskupství hodný.

Když jej tedy s počtami král i národ přijali, požádali Theodora, tehdy arcibiskupa v Canterbury, aby jim Eleutheria vysvětil jako biskupa. Vysvěcen vedl pak z pravomoci synodální sám po dlouhá léta velmi horlivě správu biskupství Gewissů (Západních Sasů).

Kapitola VIII.

Jak Earconbert, král Kentanů, rozkázal zničit modly; a o jeho dceři Earcongote a jeho příbuzné Ethelberze, pannách Bohu zaslíbených.

Roku šestistého čtyřicátého od Vtělení Páně Eadbald, král Kentanů, odchází ze toho světa, zanechal kormidla svého království synu Earconbertovi. Ten převzav je vládl způsobem nejvznešenějším po dvacetčtyři let a několik měsíců.¹⁾

Byl to první z králů Anglů, který z pravomoci vladaře rozkázal, aby v celém jeho království byly zavrženy a zničeny modly a aby byl dodržován čtyřicetidenní půst. A aby nikdo nemohl příkazy snadno pohrdat, navrhl pro provinilce vhodné a přiměřené tresty.²⁾

Jeho dcera Earcongota, svého zploditele důstojný potomek, byla panna velkých ctností, stále Bohu neúnavně sloužící v klášteře, který v místě, zvaném

10) Soudobé prameny za tento čin Wulfhera tvrdě odsuzují, byl to prý prvý král Anglů, který se dopustil simonie a posvátný úřad biskupský prodal za peníze.

11) Asi sedm let.

12) Není docela jasné, jaké pohromy krále stíhaly, vedle nepřátelství Merců měl i nějaké konflikty s Velšany.

13) Latinisovaná podoba jména Hlothere.

1) Erconbert zemřel roku 664, vlády se ujal počátkem roku 640.

2) Zákony se nedochovaly.

Brie („In Brige“³⁾) v zemi Franků postavila nejvýznašnější abatyše jménem Fara. V těch dobách nebylo totiž ještě v oblastech Anglů⁴⁾ vystavěno dosti klášterů a proto mnozí lidé, kteří chtěli žít řádovým životem, odjížděli z Británie do klášterů franckých nebo galských. Posílali tam i své dcery, aby je v řádech vychovali a zasnoubili s ženichem nebeským – zvláště do klášterů v Brie, v Chelles a v Andelys.⁵⁾ Byla mezi nimi i Sethrid, dcera manželky Anny, krále Východních Anglů, o němž jsme již mluvili a také vlastní dcera⁶⁾ téhož krále, jménem Ethelberga. Ty dvě – ač to byly cizinky – se díky svým ctnostem staly abatyšemi řečeného kláštera v Brie. Starší dcera krále Anny, Sexberga, manželka kentského krále Earcenberta, měla dceru Earcengotu, o níž si povíme.

Až do dnešních časů vypravují si lidé, žijící v tom kraji, velmi mnoho o podivuhodných skutcích a zázračných znameních té Bohu zasvěcené panny. Nám postačí, řekneme-li si jen něco docela krátce o jejím odchodu, když zamířila do království nebeských. Jak se tedy přibližoval den, kdy měla být povolána, začala v klášteře obcházet cely nemocných služek Páně, a to zejména těch, které byly pokročilého věku anebo známé čistotou svých mravů. Ponížně se poručovala modlitbám jich všech a neskrývala, že den jejího skonu je již velmi blízko, jak se dověděla ze zjevení. To zjevení pak líčila takto: viděla prý, jak do kláštera vystupuje zástup bíle oblečených lidí a když se jich vyptávala, co že tam hledají a co vůbec chtějí, odpověděli prý, že byli posláni proto, aby vzali s sebou onu zlatou minci, která se tam dostala z Kentu.⁷⁾

Též pak noci, v jejichž posledních hodinách, to znamená při východu jitřenky, odešla z temnot tohoto světa k věčnému světlu nadzemskému, mnoho bratří z toho kláštera, bydlících v jiných budovách,⁸⁾ vypravovalo, že zřetelně slyšeli nejen andělský zpět žalmů, ale i hluk, jakoby velké množství lidí vstupovalo do kláštera. Proto hned vyšli ven, aby zjistili, co se to děje a spatřili přejasně světlo z nebes vyzařované, které vedlo onu svatou duši, z tělesných pout osvobozenou, k věčným radostem vlasti nebeské.

Vypravují i o jiných zázracích, které se z moci Boží v témže klášteře udály té noci, ale jejich líčení přenecháme druhým, protože náš výklad směřuje jinam.

Pohřbeno bylo pak ctihodné tělo panny a nevěsty Kristovy v chrámu blahoslaveného mučedníka Štěpána. Tři dny poté však padlo rozhodnutí, že kámen, který přikrýval hrob, je třeba zdvihnout a na místě položit o něco výše. Jak to

3) Mužský i ženský klášter Faremoutier-en-Brie byl založen roku 617.

4) Tj. v oblastech obsazených germánskými kmeny vůbec, tedy nejen Angly.

5) Chelles - lokalita u Paříže; Andeley-sur-Seine.

6) V originále „filia naturalis“, ne však v právnickém významu „nemanželská“, ale v původním „přirozená“, v protikladu k nevlastní dceři Sethrid.

7) Rozumí se obrazně, rozhodně to nemůže být důkaz o užívání zlatých mincí v Kentu.

8) La Brie byl klášter mužský i ženský, stejně i klášter v Chelles.

prováděli vyvalila se zdola taková vlna něžné vůně, že všichni kolem stojící bratři i sestry měli pocit, jakoby se otevřela skladiště balzámu.

Ale také Ethelberga, teta zemřelá, o níž jsme již mluvili, uchovala si Bohu tak milou slávu věčného panenství velkou tělesnou zdrženlivostí. Jak velké byly však její ctnosti, ukázalo se více po její smrti. Ještě jako abatyše začala totiž ve svém klášteře stavět kostel na počest všech apoštolů a přála si, aby v něm pohřbili její tělo. Ale když bylo dílo dovedeno asi do poloviny a její předčasná smrt zabránila v jeho dokončení, uložili ji alespoň podle přání v místě toho kostela. Po její smrti byla stavba na sedm let přerušena, protože bratři měli více starostí o jiné, po přerušení se ale vzhledem k přemíře namáhavých prací rozhodli kostru toho kostela vůbec nechat být, kosti abatyše však vyzdvihnout z toho místa a přenést do jiného, již dokončeného a vysvěceného chrámu. Jak však otevřeli její hrob, našli tělo tak neporušené, jak bylo nedotknuté tělesnými žádostmi. A tak je znovu omyli a oblékli do jiného roucha a přenesli zpátky do kostela blahoslaveného Štěpána - Mučedníka. Den narozenin abatyše⁹⁾ se tam s velkou slávou oslavuje o nónách červencových /7. července/.

Kapitola IX.

Jak na místě kde byl zabit král Oswald se událo mnoho zázračných uzdravení, a jak tam byl nejdříve vyléčen kuň jakéhosi pocestného a potom děvče, stížené chromotou.

Vládl pak nejkřesťanštější král Northumbrijců Oswald devět let, započte-li se i onen rok každému odporný brutální krutostí krále Britů a šílenou zradou víry, kterou spáchali králové Anglů. Neboť – jak jsme výše uvedli – jednomyslným souhlasem všech bylo potvrzeno, že jméno a památka odpadlíků musí být vůbec vyloučeny ze soupisu křesťanských králů a nesmí se zaznamenávat žádný rok jejich vlády.

Když se tedy naplnil běh oněch let, byl po těžké bitvě Oswald zabit tímtéž pohanským národem Merců a tímtéž jejich pohanským králem, který zahubil také Oswaldova předchůdce Edwina. Stalo se to pátého dne měsíce srpna,¹⁾ když bylo králi osmatřicet let a to na místě, kterému se v jazyce Anglů říká Maserfeld.²⁾

I po jeho smrti projevy zázračné moci jasně ukazovaly, jak silná byla jeho víra v Boha a jak oddanou duši měl. Neboť na místě, kde za vlast bojujícího jej pohané zahubili, nepřestávají se až po naše časy slavně ukazovat zázračná na-

9) Jde o den úmrtí, protože podle dobového pojetí teprve smrtí začínal člověk opravdový život, život na nebesích.

1) Stojí za povšimnutí, že Beda užívá moderního datování, obvykle mívá stále ještě kalendy, nony a idy. Srovnej i III, 27; V,8 a V,23. Nový způsob zaváděl Řehoř I., obecně se však ujal až později.

2) Dnes Oswestry v Shropshire.

vrácení zdraví nemocným lidem i nemocnému dobytku. Tak se stalo, že mnozí lidé, kteří si z místa, kde se královo tělo zhroutilo na zem, smetli něco prachu a když jej nasypali do vody, poskytli tím nápojem svým nemocným velkou úlevu. Ten zvyk se časem tak rozšířil, že jak pozvolna odnášeli zem, objevila se jáma, na výšku mužské postavy hluboká. A netřeba se divit, že na místě královy smrti nalézají nemocní zdraví, vždyť za svého života stále jen pomáhal nemocným a chudým, dával jim dary a stál při nich činy. Vypravuje se o mnoha zázracích, jeho zázračnou mocí buď na místě samém anebo prachem z onoho místa učiněných. Usoudili jsme však, že postačí, povíme-li o dvou, jak jsme o nich slyšeli od starších lidí.

Stalo se, že nedlouho poté, co zabili krále, jel kolem toho místa jakýsi jezdec na koni. Najednou začal kůň ochabovat, zůstával strnule stát, hlavu věšel k zemi, z tlamy mu kapala pěna a jak zesilovaly kruté bolesti, hroutil se k zemi. Jezdec seskočil, odstranil sedlo a jal se čekat, až se zvířeti uleví, anebo zůstane mrtvé. Dlouho týrané bolestmi, svíjelo a potácelo se však zvíře sem a tam, až se najednou dostalo přímo na místo, kde zahynul slavný král. A bolesti se vkrátku utišily, kůň přestal zmateně trhat nohama a jak již to koně při velké únavě dělávají, obracel se střídavě z boku na bok. Nakonec se rychle zdvihl, jakoby byl již úplně zdrav a začal lačně trhat výhonky rostlin. Když to jezdec viděl, jako člověk rozvážného ducha pochopil, že ono místo, kde se kůň vyléčil, musí být plně podivuhodné svatosti. A tak je označil znamením, hned na to nasedl na koně a zajel k hospodě, kam měl namířeno. Doraziv tam našel děvče, neteř pána domu, které již dlouho strádalo chromotou. A jak si v jeho přítomnosti domácí lidé naříkali nad sveřepou nemocí děvčete, začal vypravovat o místě, kde se vyléčil jeho kůň.

Co dál? Naložili děvče na vůz a odvezli ji na to místo a položili na zem. Jak ležela, trochu si pospala, sotva se však probudila cítila, že je z tělesného neduhu vyléčena. Poprosila o vodu, sama si omyla tváře, upravila vlasy, na hlavu si uvázala šátek a sama se uzdravená pěšky vrátila domů s těmi, kdo ji přivezli.

Kapitola X.

Jak prach z toho místa pomohl proti ohni.

Vypravuje se, že v téže době měl nějaký člověk z národa Britů cestu kolem onoho místa, kde byla dobojována zmíněná bitva a spatřil, že povrch jednoho místa je zelenější a krásnější než ostatní pláň. A bystrou myslí hned se dohadoval, že neobvyklá zeleň nemůže mít důvod jiný, než že tam byl zabit nějaký člověk světlejší než ostatní vojáci. Sebral si proto trochu prachu ze země a zabaliv jej do plátýnka, uvažoval o tom, co by se stalo kdyby ten prach pomáhal uzdravovat nemocné. A jak šel pak svou cestou, dorazil k večeru k jakési vesnici a vstoupil do domu, ve kterém vesničané seděli při večeři. Byv pány

domu přivítán, usedl sám v jejich společnosti a plátýnko s prachem, který si nesl, pověsil na výstupek ve stěně. Když se pak jídlu a hojnému pití oddávali již po delší čas, stalo se, že z velkého ohně, hořícího uprostřed místnosti, vylétly vzhůru jiskry a vršek domu, upletený z proutí a pokrytý senem znenadání chytil plamenem. Jak to hodovníci zpozorovali, zmateni náhlým strachem vyběhli ven, ale hořícímu domu, který již již propadal zkáze, nebyli schopni pomoci. Plameny zničily tedy dům, bezpečný před ohněm a nedotčený zůstal jen onen výstupek, na kterém visel pytlík s prachem. Když spatřili ten zázrak, velmi se podivili. Po zevrubnějším vyptávání pak přišli na to, že prach byl sebrán na onom místě, kde prolili krev krále Oswalda. Jak se pověst o těch zázracích objevila a roznesla v šíř i dál, začalo každý den navštěvovat to místo mnoho lidí, aby tam hledali uzdravení pro sebe i pro své blízké.

Kapitola XI.

Jak na ostatky krále svítilo po celou noc světlo nebeské, a jak skrze ně byli vyléčeni d'áblem posedlí.

Z ostatního nelze, myslím, přejít mlčením ony divy nebeské a zázraky, které se ukázaly, když byly nalezeny královny kosti a přeneseny do kostela, kde se nyní chovají. Stalo se to úsilím Osthyrdy královny Merciu, která byla dcerou Oswaldova bratra, to znamená Oswyho. Ten, jak dále ještě povíme, se stal po Oswaldovi držitelem královského trůnu.¹⁾

V provincii Lindsey stojí vznešený klášter, nazývaný Beardaneu,²⁾ který si královna i její manžel Ethelred velmi oblíbili, uctívali a podporovali, v něm také si přáli mít uloženy ctihodné kosti královnina otcovského strýce. Když však povoz, na kterém se kosti převážely, dorazil jednou k večeru k řečenému klášteru,³⁾ nechtěli je klášterní lidé dobrovolně převzít: neboť i když věděli, že to byl světec, měli přesto i jeho mrtvé tělo v nenávisti, protože pocházel z cizí provincie a k vládě nad nimi byl dosazen.⁴⁾ Tak se stalo, že přivezené ostatky zůstaly celou tu noc venku a jenom nad vozem, ve kterém ležely, postavili velký stan. Ale zázračné nebeské zjevení jasně ukázalo, s jakou úctou by všichni věřící měli ty ostatky přijímat: neboť po celou tu noc byl skoro ze všech míst řečené provincie Lindsey vidět světelný sloup, od onoho vozu až po nebesa vztyčený.⁵⁾ Proto jak vzešlo ráno, začali sami bratři onoho kláštera, kteří ještě včera odmítali souhlas, horlivě prosit, aby ty svaté a Bohu milé ostatky byly uloženy

1) Osthyrd byla manželka Ethelreda, krále Merciu; předáci Merciu ji zavraždili roku 697.

2) Opatství Bardney v Lincolnshiru, prý založené Ethelredem.

3) Odkud se ostatky převážely, není spolehlivě známo, protože ani není jisté, kdy a kde byl Oswald pochován.

4) Srovnej výše Bedovu charakteristiku Oswalda ve III. knize, kapitole 6.

5) V I. knize, kapitole 33. svítí zázračné světlo nad hrobem opata Petra.

u nich. A tak omyté kosti vložili do schránky, kterou pro ně připravili a s náležitou úctou schránku umístili v chrámu.⁶⁾ Aby však královská postava světce žila v paměti po všechem čas, zavěsili nad její hrob korouhev, ve zlatě a purpuru provedenou, tu vodu potom, kterou omývali kosti, vylili v sakristii do kouta. Od té doby ta země, která prosákla ctihodnou vodou, má milost léčebnou: vyhání demony z posedlých těl.

V pozdějším čase, jak jednou řečená královna prodlévala v tom klášteře, přišla ji pozdravit jedna, ještě dnes žijící ctihodná abatyše jménem Ethelhilda, sestra svatých mužů Ethelwina a Aldwina: ten první byl biskupem v provincii Lindsey, druhý pak opatem kláštera, který se nazývá Partney⁷⁾ a leží nedaleko od místa, kde abatyše měla klášter vlastní. Jak se tam tedy abatyše sešla s královnou, daly se do řeči a když mezi jiným začaly mluvit o Oswaldovi, prohlásila abatyše, že také ona viděla té noci nad jeho ostatky proud světla, až po nebese vysoký a královna dodala, že prachem z podlahy, na kterou vylili vodu z omývání jeho mrtvol, bylo uzdraveno již mnoho nemocných. Nato abatyše poprosila, aby jí trochu toho blahodárného prachu dali, když dostala, zabalila jej do látky, uložila do mošničky a vrátila se domů.

Uplynul nato nějaký čas, co prodlévala ve svém klášteře, když přišel tam nějaký návštěvník, který hlavně v nočních hodinách býval náhle přetěžce trápen a týrán nečistým duchem. Vlídně jej přijali, jak ale po večerí uložil na lůžku své znavené údy, přepadl jej znenadání ďábel, takže začal křičet, skřípat zuby, plít a všelijak kroutit rukama i nohama. A protože se nenašel nikdo, kdo by jej mohl zadržet nebo spoutat, běžel sluha, zabušil na bránu a hlásil to abatyši. Otevřela tedy bránu kláštera a s jednou ze zaslíbených žen se odebrala do mužské části, kde vyvolala kněze a požádala ho, aby s ní šel za strádajícím.

Když se k němu dostali, uviděli mnoho lidí, kteří nebyli s to trpícího udržet, ani potlačit jeho šílené pohyby, ač se o to pokoušeli. Kněz začal tedy nemocného zaříkávat a dělal co mohl, aby zuřivého uklidnil. Ale ani on nic nepořídil, přestože nelitoval námahy. Když se již zdálo, že pro šílence není spásy, vzpomněla si najednou abatyše na onen zázračný prach a hned poručila služce, aby doběhla pro mošničku, ve které byl schován. Sotva však vracejíc se s tím, co jí poručeno, vstoupila do předsíně domu, kde uvnitř strádal onen posedlý, nemocný se náhle utišil, jakoby spánkem uvolněn položil hlavu a jeho ruce i nohy zůstaly klidně ležet. „Rázem ztichli tu všichni a napjatě hleděli na něj“⁸⁾ v očekávání, jak se to skončí. Posedlý se však po nějakém čase znovu posadil hluboce vzdychl a pravil: „Vím teď, že jsem zdrav, neboť jsem zase zpátky na-

6) U Bedy „in angule sacrarii“, což může znamenat 1) v koutku sakristie, 2) v místech u oltáře a nebo 3) na hřbitově.

7) Srovnej výše II, 16.

8) Aeneis II, 1.

byl své smysly!“ Všichni se ho hned horlivě vyptávali, jakže se to stalo. Řekl jim: „Sotvaže se panna nesoucí mošničku přiblížila do předsíně tohoto domu, všichni zlí duchové, kteří mne tísnili, zmizeli a jak mne opustili, již se neobjevili!“ Tehdy mu abatyše dala trošičku toho prachu a po modlitbě kněze strávil pak nemocný pokojně celou noc. A od té doby jej dávný nepřítel nepostihl nočním děsem nebo bolestmi ani v nejmenším.

Kapitola XII.

Jak u jeho hrobu byl chlapec vyléčen z horečky.

V pozdějších letech žil v tom klášteře jakýsi chlapec, který byl těžce sužován dlouhodobou horečnatou nemocí. A jak tak jednoho dne v úzkosti čekal, až přijde jeho hodina, vešel k němu kterýsi z bratří a povídá: „Jestli, hochu, chceš, dám ti radu, jak se vyléčíš a zbavíš bolesti té nemoci. Vstaň, jdi do kostela, přístup ke hrobu Oswalda, usaď se tam a opřený o náhrobek zůstaň v pokoji! Dbej, aby ses tam odtud nevzdálil a ani se nehýbej z místa, dokud nepřejde ta hodina, kdy se horečky vracejí. Potom tam zajdu sám a vyvedu tě ven!“ Udělal tedy, co mu poradil a pokud seděl u hrobu světce, nemoc se ani neodvážila ho dotknout. Ba vzdálila se zastrašena, takže ani druhý, ani třetí den, ani vůbec kdy jindy od té doby se chlapce neodvážila napadnout.

Bratr, který z toho klášteera přišel a vypravoval mně, jak se to sběhlo dodal, že až po tu dobu, co se mnou mluví, ten mládenec, na kterém se (tehdy ještě kloučkovi) událo to zázračné uzdravení, stále ještě žije v tom klášteře. A netřeba se divit, že prosby krále Oswalda, nyní již s Pánem vládnoucího, měly u Pána velkou váhu: neboť již tehdy, kdy držel kormidla království časného, staral se a prosil vždy více o království věčné!

Vypravuje se také, že často setrval na modlitbách od ranních děkovných hodinek až do bílého dne a že ze zvyku stále se modlit či vzdávat díky Pánu sedával s rukama na kolenou sepjatýma, ať to bylo kdekoli. Mezi lidmi se povídá, a stalo se z toho časem přísloví, že se slovy modlitby na rtech skončil i svůj život. Jak totiž ze všech stran tísněn zbrojí a nepřáteli viděl, že již již musí být zabit, modlil se k Pánu za duše svých bojovníků. Proto také pořekadlo říká: „Bože smiluj se nad jejich duší, volal Oswald, padaje k zemi“. Jeho kosti byly tedy přeneseny a uloženy v klášteře, jak jsme již řekli. Jeho hlavu a paže s rukama však král, který jej zabil, poručil odříznout od těla a rozvěsit po kůlech. Když tam ale po roce přišel s vojskem Oswy, jeho následník v království, odnesl je pryč: a hlavu uložil na hřbitově kostela v Lindisfarne, ruce a paže však v královském městě.

Kapitola XIII.

Jak jeho ostatky kohosi v Irsku zachránily v okamžiku smrti.

Ale pověst o proslulém králi Oswaldovi nepronikla jenom do všech koutů Británie, nýbrž vysílajíc paprsky spásného světla i daleko za oceán, dostala se také do Germánie a do Irsku. Takže nejctihodnější biskup Acca¹⁾ často vypravuje, že když na pouti do Říma meškal spolu se svým biskupem Wilfridem u nejsvětějšího arcibiskupa národa Frísů Wilbrorda,²⁾ slýchal jej nedjednou povídat o zázracích, které se v jeho provincii udály u ostatků tohoto nejctihodnějšího krále. Také však v Irsku, jak vypravoval, ještě když tam jako kněz vedl život poutníka za vlastní věčnou, šířila se po všech krajích na tom ostrově slavná zvěst o svatosti krále Oswalda. Z těch zázraků, o kterých mezi jiným vykládal, považovali jsme za vhodné zaznamenat jeden i v těchto našich Dějinách.

„V té době,“ vypravoval, „když Británii a Irsko pustošila morová pohroma, byl mezi jinými tou morovou ranou postižen i jakýsi student³⁾ skotské národnosti, člověk sice ve světském písemnictví vzdělaný, ale ve starosti o vlastní spásu věčnou vůbec o nic neusilující, aniž co podnikající. Jak ale viděl, že smrt je docela blízko, začal mít strach a děsil se, aby náhlou smrtí nebyl pro své hříchy stržen do kobek pekelných. Zavolal mne tedy, protože jsem žil nablízku a celý se třesa, stěžoval si mně s hlubokým vzdycháním plačtivým hlasem přece, jak mne stále narůstající tělesná nemohoucnost dohání k okamžiku smrti. A nepochybuji, že jak mé tělo odumře, bude má duše hned stržena do smrti věčné a propadnu mukám pekelným, protože mezi studiem posvátných knih jsem nemálo času věnoval spíše lákadlům neřesti, než plnění příkazů božích. Jsem však rozhodnut, že dá-li mně milost nejvyšší ještě nějaký čas žít, napravím své zkažené mravy a celou duši i životem se podrobím příkazům vůle Boží. Vím ovšem, že mé zásluhy nejsou takové, abych dosáhl prodloužení života, či alespoň mohl doufat, že mně bude život prodloužen, pokud snad mně bédnému a nehodnému nebude vyprošeno odpuštění přímluvou těch, kdo sloužili Bohu vždy věrně. Doslechli jsme se však, a je to zvěst všude známá, že ve vašem národě žil král podivuhodné svatosti, Oswald jménem, jehož víra a ctnosti byly tak znamenité, že se i po jeho smrti projevují častými zázraky. Prosím tě tedy, máš-li u sebe nějaký z jeho ostatků, přines mi jej, jestli se snad Pán pro jeho zásluhy nebude chtít nade mnou smilovat!“ Já mu na to odpověděl: „Mám kousek dřeva, na kterém byla přibita jeho hlava, když jej pohané zabili. A budeš-li z celého srdce věřit, je možné, že milost boží ti pro zásluhy muže tak významného

1) Srovnej o něm dále v V. knize, 20. kapitole. Cestu do Říma podnikl v letech 703 - 704, v době, kdy Beda končil své Dějiny, žil ještě jako biskup v Hagulstadu.

2) Willbrord - srovnej o něm dále, zvláště ve III. knize, 29. kapitole.

3) V originále „scholasticus“. Termín má v latině 8.-9. století různý význam, v této souvislosti je to nepochybně „žák nějaké klášterní školy“.

nejen dopřeje delší čas pozemského žití, ale i tě uzná za hodna vstupu do života věčného.“ Bez otálení mně odpověděl, že v to má neotřesitelnou víru. Tehdy jsem poželhal vodu a vhodiv do ní řečenou dubovou třísku, podal mu ji, aby se napil. A rázem se cítil lépe a pozdraviv se z nemoci, žil potom ještě dlouhý čas. A celým srdcem i skutky se obrátil k Bohu a kamkoli přišel, všude hlásal dobrotu laskavého Stvořitele a slávu jeho věrného služebníka.

Kapitola XIV.

Jak po smrti Paulina převzal na jeho místě Ithamar biskupství v Rochesteru; a o nevidané pokoře krále Oswina, kterého Oswy zahubil krutou vraždou.

Když tedy král Oswald byl přenesen do králoství nebeských, přijal místo něho stolec pozemského království jeho bratr Oswy, mládenec asi třicetiletý a s převelikou námahou se na něm udržel osmadvacet let:¹⁾ neboť zaútočil na něj nejen ten pohanský národ Mercíů, který zahubil jeho bratra, ale také vlastní syn Aletfrid,²⁾ jakož i synovec Ethelwald,³⁾ to znamená syn bratra, který vládl před ním.

Ve druhém roce vlády krále Oswyho,⁴⁾ to je roku šestistého čtvrtého od Vtělení Páně, odešel k Pánu nejctihodnější otec Paulinus, kdysi biskup v městě Yorku, posléze v Rochesteru: odešel šestého dne před idami říjnovými (10. října), když po devatenáct let, dva měsíce a jedenadvacet dní držel hodnost biskupskou. Pochován byl v sakristii chrámu blahoslaveného apoštola Ondřeje, který od základů vybudoval ve městě Rochesteru král Ethelbert.

Na jeho místo ordinoval arcibiskup Honorius Ithamara, původem z národa Kentanů, životem a vzděláním však rovného svým předchůdcům.

V prvních letech své královské vlády měl Oswy společníka na vladařské důstojnosti, jménem Oswin. Oswin pocházel z rodu krále Edwina, byl totiž synem Osrika,⁵⁾ jak jsme o něm vypravovali již dříve. Oswin; muž výjimečně soucitný a zbožný, stál po sedm let v čele provincie národa Deirů za časů největšího blahobytu a byl i všemi lidmi milován. Ale jeho druh, který vládl v provincii Berniciů, to je nad zbývající částí národa, usazenou na sever od řeky Humbee, nebyl schopen žít s ním v míru. Právě naopak: jak se stále prohlubovaly příčiny neshod, zahubil nakonec Oswina nejhanebnější smrtí.

1) Na začátku IV. knihy Beda říká, že Oswy zemřel 15. II. 670 ve věku 58 let.

2) Ve 24. kapitole Beda uvádí, že roku 655 bojoval v bitvě proti králi Pendovi Oswyho syn Alchfrid ještě spolu s otcem.

3) O něm viz dále kapitoly 23. a 24.

4) Datum 10. října 644 spadá do třetího roku Oswyho vlády, předchůdce na trůně Oswald zemřel 5. srpna 642.

5) V I. kapitole 3. knihy Beda píše, že Osric byl synem Elfrika, bratra Edwinova otce.

Když totiž jeden proti druhému shromáždili svá vojska, viděl Oswin, že se nemůže vojensky střetnout s protivníkem, který má více pomocných sborů a tak v tu chvíli považoval za vhodnější, vzdát se válečných plánů a zachránit se pro lepší časy. Rozpustil tedy vojsko, které shromáždil a vojákům rozkázal vrátit se domů. Bylo to na místě, kterému se říká „Wilfares-dun“, což znamená „Wilfarův pahorek“, a které leží asi deset mil od vesnice u „Vodopádu“ směrem severozápadním.⁶⁾ Sám pak odešel jen s jedním, sobě velmi oddaným vojákem, jménem Tondhere a ukryl se v domě hraběte Hundalda, kterého rovněž považoval za nejuvěrnějšího přítele. Ale běda!, bylo to úplně jinak! Neboť tentýž hrabě jej zradil a Oswy jej rukou svého prefekta Ethelwina dal spolu se vzpomínutým vojákem zavraždit způsobem každému odporným.⁷⁾ Stalo se to třináctého dne před zářijovými kalendami /20. srpna/, devátého roku Oswyho vlády,⁸⁾ na místě zvaném „Ingethlingum“, později, aby byl napraven ten zločin, vystavěli tam klášter, ve kterém se za vykoupení duší obou králů – toho zavražděného, i toho, který vraždu přikázal – mají každodenně obětovat modlitby k Pánu.⁹⁾

Byl pak král Oswin na pohled sličný, postavou vznešený, v řeči příjemný a v mravech prostý, jeho ruka byla ke každému štědrá, k šlechticům stejně jako k nešlechticům. Tak se stalo, že pro královskou důstojnost jeho ducha, těla i skutků jej všichni milovali. A do jeho služeb se skoro ze všech stran a krajů sbíhali i muži nejvznešenější.¹⁰⁾ Mezi všemi jeho obdivovanými dary ctnosti a skromnosti, a abych tak řekl zvláštního požehnání, byla – jak se povídá – největší jeho pokora. Postačí, doložíme-li ji jedním příkladem.

Biskupovi Aidanovi daroval nádherného koně, aby na něm mohl přejíždět toky řek či cestovat v případě nějaké naléhavé nutnosti, neboť Aidan byl jinak zvyklý chodit pěšky. Nedlouho potom se stalo, že biskup se potkal s nějakým chudákem, který prosil o almužnu. Seskočil tedy a poručil, aby koně i s jeho královskou výstrojí tomu ubožákovi darovali: neboť byl nejvýše slitovný a opravdový přítel všech bédných. Když o tom vypravovali králi, povídal biskupovi, jak se tak jednou sešli u oběda: „Pročpak jsi, pane biskupe, dával chudému toho královského koně, kterého se slušelo mít pro sebe? Což nemáme dost koní levnějších či jiného plemene, kteří by se hodili jako dary pro chudé? Proč jsi mu dával právě toho, kterého jsem vybral zvláště pro tebe?“ Biskup hned na to odpověděl: „Co to králi povídáš? Cožpak ti ten syn kobyly je dražší, než syn Boží?“ Za té rozmluvy vstoupili do jídelny a biskup usedl na své místo.

Král, který se vracel z lovu, postavil se se svými průvodci k ohništi a začal se ohřívát, když tu si najednou při tom ohřívání připoměl slova, která mu řekl

6) Dnes patrně Gariston, ale není to jisté.

7) Zrada pána byla považována za zvlášť odporný zločin. Zákony Knuta II, 64 aj.

8) Datum vraždy je 20. srpna 651.

9) Má se za to, že jde o dnešní Gilling, v blízkosti Richmondu.

10) Službou se v tomto kontextu míní účast v královské družině.

biskup a odepjav svůj meč, daroval jej jednomu z průvodců. A obrátiv se k biskupovi, padl mu k nohám a prosil, aby se s ním smířil. „Nebudu již nikdy“, povídá, „nic říkat, ani soudit o tom, co a kolik z našich peněz rozdělíš mezi syny boží!“ Vida to, biskup se velmi polekal a hned vyskočil zdvihl krále a sliboval, že se s ním úplně usmíří, jen zasedne-li znovu k hostině a přestane být smutný. Ale zatímco král podle příkazu a přání biskupa dostával znovu náladu, stával se biskup naproti tomu čím dál tím smutnější, až mu nakonec vytryskly slzy. Když se pak jeden z jeho kněží rodným jazykem, kterému král a jeho domácí družina nerozuměli,¹⁾ zeptal, proč že slzí, biskup odpověděl: „Vím, že za krátký čas král podlehne v boji, neboť zatím jsem ještě nikdy neviděl pokorného krále. Z toho poznávám, že bude rychleji vyrván z tohoto života, protože tento národ není hoden mít takového vládce!“ Smutným skonem krále, o němž jsme již vypravovali, se za nedlouhý čas zlověstné předpovědi biskupovy splnily. Ale i sám biskup Aidan, ne později jak dvanáctého dne poté, co zabili krále, kterého miloval – to znamená den před zářijovými kalendami /31. srpna/ – odešel ze světa, aby od Pána za všechno své úsilí přijal odměnu věčnou.

Kapitola XV.

Jak biskup Aidan předpověděl námořníkům budoucí bouři a dal jim posvátný olej k jejímu utišení.

Jak velké zásluhy Aidan měl, vyjevil všemohoucí Soudce i zázraky, které biskup vykonal. Postačí, připomeneme-li z nich alespoň tři.

Když jeden kněz, jménem Utta, muž velmi vážný a opravdový, takže ho pro ty vlastnosti všichni, ba i vládcové světštití uctívali, byl poslán do Kentu,¹⁾ aby odtamtud přivedl manželku králi Oswymu – rozumí se Eanfledu, dceru krále Edwina, která tam byla odvedena po zavraždění otce – rozhodl se, že cestu vykoná po souši, zpátky že se však s pannou vrátí po moři. Zašel proto za biskupem Aidanem a snažně jej prosil, aby se za něj a jeho lidi modlil k Pánu, mají-li již nastoupit takovou cestu.²⁾ Aidan, žehnaje jim a poroučeje je Pánu, daroval jim také svěcený olej. „Vím totiž,“ pravil, „že až nastoupíte na loď, zdvihne se proti vám bouře a nepříznivý vítr. Ty však nezapomeň a vylij do moře ten olej, co ti dávám! A vítr se hned uklidní, veselý jas moře bude vás provázet a bezpečnou cestou vás povede domů!“

Splnilo se postupně všechno, co biskup předpověděl. Námořníci se nejdříve snažili zadržet loď mezi rozrušenými mořskými vlnami na kotvách, které hodi-

11) Na rozdíl od Oswalda, viz výše III, 3.

1) Datum cesty do Kentu není z pramenů jasné, muselo to být někdy po roce 642.

2) Místo pěkně ukazuje, jak obtížné bylo v té době cestování i v nevelkých vzdálenostech.

ly do moře, ale svou námahou nedosáhli ničeho. Jak všude vířící přívaly vod začaly vnikat do lodě, cítili všichni, že hrozí jim smrt a již již že po nich sahá: tu vzpomněl si však kněz na slova biskupova, chytil lahvičku a ulil trochu oleje do moře; a jak prorokováno, jeho vření se rychle uklidnilo. Tak se stalo, že muž Boží duchem věšteckým předpověděl bouři, která vypukne a zázračnou mocí svého ducha ač tělesně nepřítomen, zuřící bouři uklidnil. Události kolem zázraku mně nevypravoval svědek nějak pochybný, ale naši církevní obce kněz nejoddanější, Cynemund jménem;³⁾ prohlašoval, že o něm slyšel od samého kněze Utty, na němž a jehož skutkem byl zázrak uskutečněn.

3) Mnich klášterů Wearmouth - Jarrow.